

27 oktober 2021

Stad aan 't Haringvliet, Gemeente Goeree-Overflakkee

Verslag

Een belangrijk doel van het Programma Aardgasvrije Wijken (PAW) is leren. Het programma voert daartoe jaarlijks een reflectieve monitor uit. In het najaar van 2021 vond hiervan de derde ronde plaats. Dit gebeurde door middel van een gesprek van 1,5 uur met de gemeentelijke projectleider(s) van de proeftuin en de verantwoordelijke wethouder, eventueel, op initiatief van de gemeente, aangevuld met partners of projectmedewerkers. Dit is het verslag van het gesprek met de betrokkenen bij de proeftuin binnen de gemeente Goeree-Overflakkee.

Aanwezig

Wethouder Thea Bot, [REDACTED] (programmamanager duurzaamheid), [REDACTED] (procesregisseur duurzaamheid, warmtetransitie gebouwde omgeving), [REDACTED] (projectleider stad aan t Haringvliet)

PAW: [REDACTED] (programmadirecteur), [REDACTED] (accounthouder), [REDACTED] (coördinator monitor PAW), [REDACTED] (monitorteam en verslaglegging)

Achtergrond en stand van zaken

Waterstof voor Stad aan 't Haringvliet is begonnen doordat bewoners zelf hebben aangegeven dat ze graag aardgasvrij willen worden en daarmee willen experimenteren. Dat het initiatief vanuit de bewoners komt is een enorme meerwaarde voor de gemeente. Er is veel betrokkenheid vanuit bewoners bij het energievraagstuk en verduurzaming. De gemeente heeft de ambitie om alles gezamenlijk met partijen buiten het gemeentehuis op te pakken. Er is een gemeentelijk programma voor de waterstofeconomie opgezet. Daarin zitten projecten in de landbouw, scheepvaart, mobiliteit en de proeftuin. De uitgangspunten voor de gemeente zijn: ruimte, eigenaarschap en vrijwilligheid. Er is al een tankstation voor waterstof door de Greenpoint Group gerealiseerd. Alle sectoren zijn met elkaar verweven en er zijn veel kip-ei problemen. Zoals bollentelers die graag de overcapaciteit waterstof in de zomer uit Stad aan 't Haringvliet zouden gebruiken om de bollen in de zomer te drogen maar daarvoor nog geen subsidie heeft gekregen. Of een ondernemer die een windmolen op zijn erf wil maar daarvoor is geen politiek draagvlak in de gemeente. Kunst is om alles op de goede manier met elkaar te vervlechten en de timing is heel belangrijk. De gemeente is erg bij met de gunning

van de PAW-middelen en de Green Deal Waterstof. Er is in de afgelopen periode heel hard gewerkt om de businesscase, risico's en technische zaken te onderzoeken en er is ook een de communicatie- en participatietraject met de bewoners. In het voorjaar 2022 gaat de gemeente een draagvlakmeting onder de bewoners doen. Met de raad is afgesproken dat 70% deelname nodig is voor doorgang van het project. Als waterstof onverhoopt toch niet kan dan heeft de gemeente wel alternatieven maar dat betekent helemaal opnieuw beginnen.

Geleerde lessen

Regie & Organisatie

- Voor de zakelijke partners is dit traject ook een leerproces. Het schrijven van de PAW-aanvraag was een intens proces en heeft enorm geholpen om alle visies van de aangesloten partijen op één lijn te krijgen. Dit heeft het project grote stappen verder geholpen. In de ontwikkeling richting uitvoering is het soms samenwerken, soms onderhandelen of een combinatie van beide. De balans over de rollen en verantwoordelijkheden bij de samenwerking tussen alle partijen is iets wat continue aandacht vraagt.
- Beginnen is vaak makkelijk, helemaal als er dynamiek is, maar vervolgens iedereen erbij houden is een uitdaging, plus hoe kan je de groep enthousiastelingen verbreden. De gemeente heeft in de regierol een grote verantwoordelijkheid en dit kost tijd. Doel van de gemeente is: hoe zorg je dat inwoners en zakelijke partners niet alleen aan hun eigen deel werken maar juist gezamenlijk werken aan de gemeenschappelijke projectdoelen. In de komende periode gaat het om een hard commitment voor investeringen en dat wordt spannend. In plaats van naar eigenbelang moeten de partijen aan de gezamenlijke businesscase werken. Vooral voor de commerciële partijen, die geld moeten gaan investeren, is dit heel zorgvuldig de risico's afwegen.
- Nieuwe mensen die bij de gemeente voor het project komen werken hebben een inwerkperiode nodig van minimaal drie maanden voordat diegene alles snapt. Dit heeft te maken met dat er veel dingen anders zijn dan bij standaard projecten. Zo werkt de gemeente vanuit het inwonersperspectief en meeste mensen starten vanuit de techniek.
- Er is een spanningsveld: er wordt gekeken naar het project, de uitkomsten en succes zijn belangrijk en tegelijk is alles nieuw wat er gebeurt en weet niemand nog of het echt gaat lukken. Politieke klimaat, zowel lokaal als landelijk, en het nieuws over klimaat beïnvloeden het proces.

Technische oplossing

- In verband met de veiligheid is uitgezocht of waterstof veilig geleverd kan worden aan de woningen. De conclusie is dat waterstof veiliger kan worden ingepast dan aardgas nu.

Participatie & communicatie

- Het is een voordeel voor de gemeente dat dit project een initiatief vanuit de bewoners is. Dit maakt het draagvlak, in ieder geval de start, eenvoudiger. Dankzij het waterstofprogramma en het initiatief van de bewoners is er politiek draagvlak in de gemeente om de nek uit te steken voor dit project.
- Het is lastig om goed gevoel te krijgen bij het draagvlak in de wijk. Er zijn twee typen bewoners; de groep die betrokken is en gelooft dat er goed aanbod komt, daarnaast een groep die nog weinig gehoord of gezien heeft van het project. De gemeente is langs de deuren gegaan bij bewoners die ze niet konden bereiken. Dit heeft meer gevoel opgeleverd voor het draagvlak. Voor de komende draagvlakmeting blijft het echter lastig een voorspelling te doen.
- De timing van een draagvlakmeting is erg belangrijk. Bewoners moeten voldoende duidelijkheid hebben over wat het aanbod is (wat er gebeurt in de woningen en hoe het financiële plaatje eruitziet) om een keuze te kunnen maken. Ook verkiezingen of andere externe factoren beïnvloeden dit proces. Over het algemeen geldt: hoe minder duidelijkheid vanuit de gemeente, hoe lastiger het draagvlak.
- De gemeente gaat een voorbeeldwoning realiseren om bewoners te kunnen laten zien hoe verwarming op waterstof eruitziet. Het is belangrijk voor het draagvlak dat bewoners zien hoe het werkt.
- Aan de bewoners zijn acht beloften gedaan waar het project aan moet voldoen. Als één van die beloftes niet ingelost kan worden door de aanbiedende partijen dan gaat het project niet door. Dit geeft bewoners veel duidelijkheid en transparantie aan alle projectpartners. Deze 'lat' heeft de innovatie en coalitievorming bij betrokken zakelijke partners gestimuleerd. (Beloften te lezen op: <https://stadaardgasvrij.nl/voldoende-draagvlak/>; 1. Veilig of anders niet; 2. Altijd warm; 3. Betaalbaar; 4. Voldoende draagvlak; 5. Groen; 6. Het mag; 7. Het kan; 8. Vertaalbaar.)
- Om de balans tussen alle betrokken partijen goed te bewaren is een afvaardiging van de inwoners aanwezig bij alle projectoverleggen.
- Een groot risico in dit project is dat alle bewoners moeten overstappen, er kan geen aardgas en waterstof door dezelfde infrastructuur geleverd worden. Vrijwillige deelname van alle bewoners is te ambitieus, vandaar dat de gemeente een afsluitbevoegdheid wil van het Rijk. Als deze er niet komt is dat een afbreukrisico.

Gewijzigde veldcode

Knelpunten

Kleine gemeente, groot project

- Het project vraagt enorm veel menskracht van zowel partners als de gemeente. Goeree-Overflakkee is een kleine gemeente. Ze loopt hierin tegen haar grenzen aan. Er gaat nu helaas een medewerker weg met veel juridische kennis. De uitdaging is zowel om goede mensen aan te trekken en te behouden als wel deze te financieren. De locatie (slechte OV-verbinding) en het feit dat omliggende gemeenten (Rotterdam) een hoger salaris betalen is een knelpunt. Er gebeurt veel uit liefde voor het

project. Opschalen zal met deze capaciteit zeker niet haalbaar zijn. De gemeente kan nu al bepaalde versnelling niet maken die ze wel zou willen.

- Je moet op alle borden schaken en tegelijk vooruitgang maken. Komt door verbinding tussen alle opgaven. Je wilt het niveau hooghouden en snelheid blijven maken. Het is nodig om snel te kunnen analyseren en kennis van ministeries te kunnen combineren. De ontwikkelingen rondom de afsluitbevoegdheid gaan voor de proeftuin bijvoorbeeld veel te langzaam.

Businesscase

- In de businesscase is nu voldoende ruimte om aanpassingen in de woningen te financieren. Ook is er investeringsruimte voor opslag en transport. Voor de waterstofproductie is nog onvoldoende dekking.
- Het scheelt 3,5 miljoen Euro op de businesscase dat er belasting geheven wordt op productie en verbruik van waterstof.
- Dimensionering van het systeem heeft grote invloed op de businesscase. Deze is wettelijk vastgesteld op ofwel -17 graden als koudste winterdag, ofwel -12 graden. De laatste optie is 5 miljoen Euro goedkoper. Een dag van -17 graden gebeurt in Goeree maximaal 1x per 15 jaar. In de tussentijd staat een deel van de productiecapaciteit stil. Dit is een dilemma. Je kan voor zo'n grote productiecapaciteit een andere vraag vinden (zoals bollendrogers). Of het systeem toch voor een minder lage temperatuur dimensioneren? De vraag ligt bij ACM en EZK of het niet op -12 graden mag zijn. Voor het toezicht naar netbeheerders geldt namelijk wel -12 graden. Dat is gewoonrecht in deze sector. Het dilemma is welk risico, ook gezien de klimaatverandering, neem je als je -12 graden aanhoudt. Deze afweging zal door de samenwerkende partijen gemaakt moeten worden.
- Als er meer geld komt naar de gemeente voor de uitvoering dan geeft dat lucht. Als er geen geld komt dan kan dat het einde voor het project betekenen. Er is geld nodig om de onrendabele top te financieren.

Juridica

- Management van het project is complex: er is nog een lange rij van randvoorwaarden niet ingevuld. Veel knelpunten hebben betrekking op wet- en regelgeving waaronder Europese regelgeving. Dit is uitermate complex. De problemen moeten op het juiste moment in de ontwikkeling en uitvoering opgelost zijn. De randvoorwaarden worden echter op verschillende plekken opgepakt. Zo zijn er minimaal drie ministeries en daarvan meerdere directies betrokken en betreft het ook Europese regelgeving. Bijvoorbeeld: de groene waterstof productie eisen vanuit Europa zijn zo hoog en daarmee bijna onmogelijk die te halen. De gemeente heeft geconstateerd dat ze expertise missen. De gemeente maakt nu budget vrij om juridische expertise in te zetten om dit uit te zoeken. Ze zouden graag één experiment uitvoeren waarbij alle knelpunten in één experiment op kan nemen. Dit lijkt

echter juridisch onhaalbaar. Een andere mogelijkheid is om te onderzoeken hoe je om regelgeving heen kan werken.

- Volgens regelgeving moet de gemeente officieel aanbesteden maar er is eigenlijk nog helemaal geen markt. Dat betekent dat het ofwel niet kan of dat het heel veel tijd kost.
- Gemeente worstelt met aanbestedingswetgeving. Gemeente wil regievoerder zijn maar geen eigenaar van het nieuwe energiesysteem. De gemeente wil wel voorschrijven uit welke ketels bewoners moeten kiezen om de kwaliteit te kunnen waarborgen. De gemeente heeft extern onafhankelijk advies gevraagd over de juridische kant van de samenwerking met de externe partijen. Er is zorgvuldig gekeken naar de onafhankelijkheid van het advies omdat de betrokken commerciële partners, qua verantwoordelijkheden, erg veel belang bij hebben bij de uitkomst van het advies.
- Wat betreft de AVG zou het heel fijn zijn als je officieel kan laten registreren met wie je contact hebt gehad. Dit is handig voor onder andere de opvolging. Dit heeft echter geen afbreukrisico voor het project, wat een groot aantal andere juridische risico's wel heeft.

Regionale samenwerking en ondersteuning

Voor kleinere gemeenten lopen de uitvoering en opschaling. Goeree heeft met Voorne Putten en de Hoekse Waard een regiodeal. Daarin wordt gekeken naar hoe de regionale samenwerking vormgegeven zou kunnen worden. Echter in deze fase van de energietransitie kan niet de inspanning geleverd worden die nu nodig is om bijvoorbeeld deel te nemen aan het experiment binnen de crisis- en herstelwet voor de afsluitbevoegdheid.

Feedback PAW

- De gemeente heeft veel hulp nodig bij het invullen van de randvoorwaarden. Voor bijvoorbeeld de afsluitbevoegdheid spreekt de gemeente nu de goede mensen bij het ministerie maar nog niet vaak genoeg. Daar is intensieve hulp bij nodig.
- De gemeente is erg blij met de Green Deal. Soms loopt het Rijk voorop, op andere punten moet het Rijk aangejaagd worden door het projectteam. Het PAW biedt ook ondersteuning en er is regelmatig contact. Veiligheid en leveringszekerheid zijn goed uitgezocht en daar liggen issues nu helder op tafel.
- De gemeente heeft behoefte aan een nationaal programma warmte analoog aan het Nationaal Programma RES. Dat werkt erg goed en het is een gemis dat dat er voor de gemeentelijke energietransitie niet is. De opgave is zo groot, dat vereist echt een nationaal programma. Het delta programma is ook een goed voorbeeld, met in dit geval een klimaatcommissaris in plaats van een deltacommissaris.
- Vanuit PAW is het aanbod dat Goeree aan de bel moet trekken als er bij zaken ondersteuning nodig is of als het niet goed gaat.